

«Бекитемин»

Филология илиминин кандидаты
окумуштуулук даражасын коргоо
боюнча түзүлгөн К 10.22.648

Филология факультетинин кеңештин төрагасы,
ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров

03.2024-ж.

Ош мамлекеттик университети жана Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетине караштуу филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн К 10.22.648 диссертациялык кеңештин 2024-жылдын 18-мартындагы отурумунун

№ 20/3 ТОКТОМУ

Катышкандар: Диссертациялык кеңештин төрагасы, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров (10.02.20), диссертациялык кеңештин төрагасынын орун басары ф.и.д., проф. М. Дж. Тагаев (10.02.20), диссертациялык кеңештин мүчөлөрү: ф.и.д., проф. З. К. Дербешева (10.02.20), ф.и.д., проф. П. К. Кадырбекова (10.02.20), ф.и.д., проф. С. Н. Абдуллаев (10.02.20), ф.и.д., проф. М. И. Лазариди (10.02.20), ф.и.д., проф. Г. А. Мадмарова (10.02.20), ф.и.д., проф. К. Т. Джаманкулова (10.02.01), ф.и.д., проф. И. Абдувалиев (10.02.01), ф.и.д., проф. К. Саматов (10.02.01), ф.и.д., проф.м.а. А. Т. Абдраева (10.02.20), ф.и.д., доцент Т. К. Сыдыкова (10.02.01).

Окумуштуу катчы: ф.и.к., доц. Г. О. Ибраимова (10.02.20)

Күн тартибиндеги маселе:

3. Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темадагы 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук

даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишинин алдын ала коргоосу.

Угулду:

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Бүгүнкү отурумдун урматтуу катышуучулары, кворум бар талкууга филология илимдеринин 12 доктору жана 1 кандидаты катышууда.

Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темадагы 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган илимий иш диссертациялык кеңешке коргоого келип түшкөн. Илимий жетекчиси - ф.и.д., профессор З. Караевна.

Кеңештин урматтуу мүчөлөрү баарыңыздар диссертацияны окуп чыктыңыздар. Изденүүчү жана анын илимий иши тууралуу жалпы маалымат берүү үчүн сөз окумуштуу катчы Г.О. Ибраимовага берилет.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы ф.и.к., доцент Г. О. Ибраимова: Диссертациялык иш жана ага тиешелүү аттестациялык документтер К 10.22.648 диссертациялык кеңешине 2024-жылдын 1-февралында коргоого келип түшкөн.

Диссертациялык иш “Кыргызстан эл аралык университетинин” окуу-илимий-өндүрүштүк комплексинин лингвистика кафедрасынын кеңейтилген жыйынында талкуудан өткөн. Ал талкуунун жыйынтыгында диссертациянын темасынын актуалдуулугу белгиленип, өз алдынча аткарылган илимий изилдөө экендиги айтылат. Жыйынтыгында диссертацияга оң мүнөздөмө берилип, талкууда айтылган сын-пикирлерди эске алуу менен коргоого сунушталган.

Диссертациялык ишке К 10.22.648 диссертациялык кеңештин кезектеги отурумунун 2024-жылдын 16-февралындагы №19-токтому менен төмөнкү курамда эксперттик комиссия бекитилген: ф.и.д., проф. К. Т. Джаманкулова (10.02.01), ф.и.д., проф. Ч. К. Найманова (10.02.20), ф.и.д., проф.м.а. А. Т.

Абдраева (10.02.20). Диссертациялык ишке бекитилген эксперттик комиссия илимий ишти 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча коргоого кабыл алууга жана ачык коргоого сунуштаган.

Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин аттестациялык документтери Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын койгон талаптарына жооп берет.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Ыракмат. Анда диссертациялык иштин мазмуну менен тааныштыруу үчүн сөздү изденүүчү Шабданалиев Нурбек Аманбековичке берсек. Регламентке 15 мүнөт жетиштүү болот. Ишти кыска жана так кылып баяндап бериниз.

Изденүүчү Н.А. Шабданалиев: Саламатсыздарбы, урматтуу төрага, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөлөрү, “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темадагы кыска баяндаманы айтып берүүгө уруксат этиңиздер. Илимий жетекчим филология илимдеринин доктору, профессор Зина Караевна Караева.

Теманын актуалдуулугу. Чыгармалары дүйнөлүк шедеврге айланган У. Шекспирдин чыгармаларынын кыргыз тилинде берилиши, которуу процессиндеги лексикалык жана грамматикалык өзгөчөлүктөр, жалпы эле англис жана кыргыз дүйнөсүнүн тилдик сүрөтүнүн чагылдырылышы, автордук идея жана образдардын сыпатталышын лингвопоэтикалык анализдин чегинде аныктоого болот. Мына ушуга байланыштуу У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү актуалдуу маселелерден болуп саналат.

Изилдөөнүн максаты. У. Шекспирдин “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү аркылуу англис тилинен кыргыз тилине көркөм текстти которуудагы лексикалык, грамматикалык, стилистикалык, тексттик жана концептуалдык өзгөчөлүктөрүн аныктоо. Бул максатты ишке ашыруу үчүн төмөнкүдөй милдеттер коюлду:

- 1) көркөм образды жана көркөм текстти лингвопоэтикалык өңүттө изилдөөнүн теориялык негиздерин аныктоо;
- 2) котормону текстке лингвопоэтикалык анализ жүргүзүүнүн предмети катары ордун белгилөө;
- 3) лингвопоэтикалык анализ берүүдө адекваттулукту сактоо маселесин анализге алуу.

Алынган натыйжаларынын илимий жаңылыгы

- 1) У. Шекспирдин “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги текстине лингвопоэтикалык талдоонун жүргүзүлүшү;
- 2) котормодогу лингвистикалык жана экстралингвистикалык анализди лингвопоэтикалык стратификациянын негизинде жүргүзүлүшү;
- 3) текстин курамындагы стилистикалык каражаттардын жалпылыктарынын жана өзгөчөлүктөрүнүн аныкталышы;
- 4) трагедиядагы идеялык чөйрөнүн, реалиялардын, символдордун көрсөтүлүшү жана сыпатталышы.

Диссертациянын коргоого коюлуучу негизги жоболору:

- Лингвопоэтикалык изилдөөдө көркөм тексттин котормосунун тилдик бирдиктерине лингвистикалык анализ (фонетикалык, морфологиялык, лексикалык, синтаксистик анализдер) жасоо аркылуу алардын функционалдык касиеттерин белгилөө менен жана аларды аныктоого багытталат.
- Көркөм текстин котормосуна стилистикалык талдоо аркылуу андагы таасир берүүчү тилдик каражаттарды анализдеп, алардын адекваттуулугун аныктоо.
- Котормого адабий анализ берүү менен андагы каармандардын мүнөзүн аныктоо аркылуу чыгарманын идеялык мазмунун табуу жана тексттеги таасир берүүчү каражаттарды белгилөө менен шартталат.
- «Ричард III» трагедиясынын котормосундагы семиотикалык каражаттардын адекваттуулугун сактоо жолдорун табуу өзгөчө орунду ээлейт.

- Көркөм чыгармадагы тилдик бирдиктерди которууда адекваттуулукка жетишүү үчүн лингвистикалык жана экстралингвистикалык релевантуулуктардын ролу.

Иш киришүүдөн, үч баптан, баптар боюнча жыйынтыктардан, жалпы корутундудан, пайдаланылган адабияттардын тизмесинен турат. Иштин көлөмү – 183 бет.

Иштин I бабы «Изилдөөнүн илимий теориялык негиздери» деп аталат. Анда лингвопэтика илиминин негизги маселелери, көркөм образды жана көркөм текстти лингвопэтикалык өңүттө изилдөөнүн теориялык негиздери, Шекспирдин чыгармаларынын кыргыз тилине которулушу, поэтикалык котормонун өзгөчөлүктөрү теориялык жактан терең изилденип, тиешелүү жыйынтыктар чыгарылган.

Иштин II бабы ““Ричард III” трагедиясынын котормосун изилдөөнүн негизги ыкмалары” деп аталат. Мында котормонун методологиясы жана методдору талданып, “Ричард III” трагедия которуудагы колдонулган котормо ыкмалары, трагедия текстин которуудагы тилдик жана маданий өзгөчөлүктөр, лингвопэтикалык эквиваленттүүлүк чагылдырылган.

Үчүнчү бапта трагедиянын тексттерин которуунун лексикалык, грамматикалык жана структуралык ыкмаларын изилдөөнүн жыйынтыктары жана аларды талкуулоо каралган.

Диссертациялык иште коюлган максат-милдеттерге ылайык У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасына лингвопэтикалык анализ бир катар методдордун жардамы менен жүргүзүлдү. Тактап айтканда, У. Шекспирдин аталган чыгармасынын англис тилиндеги варианты менен кыргыз тилине которулган текстине лингвопэтикалык анализ салыштырма, сыпаттама ыкмалдар аркылуу жүргүзүлдү.

Көркөм котормодо жомок текстинин тилин, тексттеги эстетикалык таасир этүүчү ыкмаларды иликтөөнү О. С. Ахманова жана анын шакирттери А. А. Липгарт, М. Э. Коңурбаев изилдешкен, жыйынтыгында лингвопэтикалык изилдөөнүн методдорун иштеп чыгышкан. Кыргыз

лингвопоэтикасынын калыптанып өнүгүшүндө Б. Усубалиев, А. Абдыкеримова, А. Ормонбекова сыяктуу окумуштуулардын эмгектери, ал эми котормонун лингвопоэтикасында З. Караева, К. Калиеванын эмгектери өзгөчө мааниге ээ.

Үчүнчү баптын трагедиясынын кыргыз тилине которулушу жана лингвопоэтикалык талдоонун натыйжалары деген бөлүгүбүздө О. С. Ахманованын мектебинин түшүнүгүндөгү «лингвопоэтика» негизги төрт шарттын негизинде талданат. Алар 1-лингвистикалык анализ, 2-стилистикалык анализ, 3- адабий анализ жана 4-семиотикалык анализден турат.

Бирок адекваттуулукка жетишүүчү дагы бир маанилүү фактор – бул профессор З. Караеванын илимий иштеринде көрсөтүлгөндөй экстралингвистикалык релевантуулуктарды билүү болуп саналат. Бул жерде биздин презентацияда көрсөтүлгөндөй, биз талдоодо профессор Караева Зина Караевнанын схемасы аркылуу жүргүздүк.

Мисалда *by this son* деген саптагы түп нускадаus “*son*” деген сөз котормо текстинде түшүрүлүп берилген котормосунда “*Йорктун күнү тууп*” делген. Албетте, котормо тексти эч кандай зыян тарткан жок. Көбүнчө котормодо мазмуну боюнча семантикалык жактан ашыкча сөздөр алынып салынат. Түп нуска тексттеги мындай элементтерин алып салуу котормочуга «текстти кыскартууга» мүмкүнчүлүк берет, б.а. анын жалпы көлөмүн кыскартат. Дагы бир мисалда англис тилинде *my lord* Кларенстин даражасын баса көрсөтүп айтылса, кыргыз тилине *бактысыз, шордуу* деген сөз менен алмаштырылган, тагыраак айтканда, котормонун конкреттештирүү ыкмасы колдонулган. Бул жерде конкреттештирүү ыкмасынын колдонулушу, башкача айтканда, *my lord* сөзүнүн *шордуум* деген сөз менен берилиши кыргыз тилинде *my lord* деген сыяктуу кайрылуунун жоктугу менен түшүндүрүлөт. Ал эми сүйлөмдү жалпы карай турган болсок, түп нуска менен орусча которулушунда Глостер (Ричард) Кларенстин күнөөсү эмес экендигин ага ишендирип, далилдөө иретинде

берилген болсо кыргызча котормосунда тескерисинче Кларенстен сурап тактоо иретинде көрсөтүлүп, суроолуу сүйлөмдү түзгөн.

Трагедиянын кыргыз тилине которуудагы грамматикалык трансформацияларды карай турган болсок. Көрсөтүлгөн саптагы *I would I knew thy heart, Жүрөгүңдө не жатканын ким билет?* деп которулган, берилген мисалда түп нускада *I* ат атооч менен берилип, грамматикалык тартип сакталган, ал эми кыргыз тилине которууда эквиваленттүүлүк котормо колдонулуп *Жүрөгүңдө не жатканын ким билет?*. Эгер кыргыз тилинде да котормочу грамматикалык тартипти сактоого умтула турган болсо, анда *Сенин жүрөгүңдү мен билсем гана* деп которулмак.

Трагедиядагы стилистикалык каражаттардын кыргыз тилине которулушун алсак *Cockatrice – тикенекти, a fouler toad- бакага, owls- үкү, worm- курттай, minister of hell- тозоктун оту, Pale ashes- бозоргон чаң* деген тилдик каражаттардын саны эбегейсиз кездешет.

Уильям Шекспирдин «Ричард III» трагедиясында семиотика маанилүү ролду ойнойт, анткени тексттин символдор, белгилер жана метафоралар менен толтурулганы окурмандарга же көрүүчүлөргө чыгарманын каармандарын, жагдайларын жана темаларын түшүнүүгө жардам берет. Мисалы, Ричарддын мүнөзү өзүн бийликтин, амбициянын жана бузукулуктун символу катары көрүүгө болот. Анын бүкүрдүгү жана ырайы сууктугу сыяктуу физикалык кемчиликтери анын жан дүйнөсүнүн, кара ниеттигин чагылдырып турат. *Power/ бийлик* сөзү. Англис тилинде *power* лексемасы көп мааниге ээ. Мындай варианттуулук анын кепте ар кандай сөз түркүмдөрү аркылуу берилиши менен түшүндүрүлөт. Бул сөздүн негизги маанилеринин сөздүктө берилишин карап көрөлү: *power, absolute (supreme) power, the powers of darkness/of evil, to do all in one's power, power of thought or movement, large powers, power of attorney, the Great Powers, power politics, powerless, power-mad, to come to power, to take/to seize power.*

“Ричард III” трагедиясында бийлик өзүнчө семиотикалык белги катары берилет. Бийлик шарттуу түрдө коомдук иерархиянын институционалдык

системасы катары бийликти билдирген белгилерге жана автордун бийликке жана анын конкреттүү өкүлдөрүнө карата мамилесин каармандардын билдирүүлөрү аркылуу жеткирүүчү коннотациялык түстүү белгилерге бөлүнөт. Бийликти билдирген белгилерге каармандардын наамдары, даражалары кирет. Мисалы, *Earl of Pembroke, Duke of Norfolk, Bishop of Ely* (кыргызчасы: “Граф Пемброк”, “Герцог Норфолк”, “епископ Элай”) ж.б. Ал эми бул адамдарга кайрылганда *his majesty, my lord, your grace, my liege, your worship* сөздөрү колдонулат. Мындай сөздөр кыргыз тилиндеги котормодо: *мартабалуу мырзалар, мархабаттуу, таксыр, урматтуу лорд* ж.б. деген сөздөр менен берилген.

Бийлик белгисин биз презентацияда көрүнүп тургандай англис жана кыргыз маданиятында туюндурулушун көрсөттүк.

«Ричард III» трагедиясындагы кыргыз тилине которуунун ыкмалары.

Бул мисалдагы англис тилинде берилген *your brothers* сөз айкалышы орус тилине да *ваших братьев* болуп которулуп берилген, контексттин маанисине карата котормочу Ж. Иманкулов кыргыз тилине которууда текстке прагматикалык өзгөрүү киргизип, кыргыз маданиятына гана тиешелүү, кыргыз окурманына гана түшүнүктүү *төркүндөр* сөзү алмаштырып менен которуп берген. Кийинки мисалда түпнускада *blood* метатилге да *кровь* деп которулуп берилсе, кыргыз тилине котормочу конкреттештирүү ыкмасын колдонуп *адамдын каны* деп которуп берген.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Урматтуу изденүүчү, корутунду боюнча айтыңыз.

Изденүүчү Н. А. Шабданалиев: Илимий иштеги коргоого коюлуучу негизги жоболордун негизинде төмөнкү жыйынтыктар чыгарылды:

1. “Ричард III” трагедиясынын мазмуну аркылуу англис элинин турмушу, дүйнө таанымы, байлыкка, бийликке, дос-душманга, улуттук мураска болгон мамилеси маалым болду. Анда каармандардын трагедиялуу тагдыры аркылуу тарыхый чындык чагылдырылган, т.а., англис элинин география, дин, философия, этика жана эстетика жөнүндөгү кеңири

түшүнүктөрү берилип, аталган чыгарма көптөгөн убакыт бою изилдөөчүлөрдүн, анын ичинде лингвист-окумуштуулардын кызыкчылыгын жаратып келет.

Лингвопоэтикалык анализ аркылуу трагедиядагы көркөмдүктү, Шекспирдин тилинин өзгөчөлүгүн, идеялык-көркөмдүк мазмунду берүү жана эстетикалык табият түзүү, стилдик боёкчого ээ болгон тилдик бирдиктердин функциясын аныктоого болот. Алсак, *key-cold*”-“ачкыч-муздак”, *“as cold as a key”* - “ачкычтай муздак”, *“dead bodies”* -“өлүк денелер”ж.б.

2. “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык талдоо жүргүзүү аркылуу грамматикалык, стилистикалык, семиотикалык каражаттардын айрымачылыктары, өзгөчөлүктөрү, окшоштуктары чыгармадан алынган мисалдар менен тастыкталды.

Аталган көркөм каражаттар трагедиянын көркөм мазмунун терең ачып, андагы маданияттын өзгөчөлүктөрүн көрсөтүү менен маанилерин ачууда гана өзгөчө мааниге ээ болбостон, алар чыгарманын идеясын, тилдик каражаттарды адекваттуу которууга, тексттин маанисин туура түшүнүүгө өбөлгө түзөт.

Котормодогу адекваттуулукка жетишүүдөгү лингвистикалык жана экстралингвистикалык факторлордун таасирин, алардын котормодогу ролун көрсөтүү менен кыргыз жана англис маданияттарындагы айрым өзгөчөлүктөрдү аныктоого толук мүмкүндүк берди.

Чыгармадагы образдарды берүүдө англис элинин маданиятын башка элдерден өзгөчөлөнтүп турган реалияларды, экстралингвистикалык релеванттуулуктарды которууда бир топ кыйынчылыктар болору белгилүү болду. Алсак, трагедиянын мазмунундагы кыргыз маданиятында кездешпеген такка байланыштуу каармандардын титулдук наамын караса болот: *“Earl of Pembroke”*, *“Duke of Norfolk”*, *“Bishop of Ely”* / *“Граф Пемброк”*, *“Герцог Норфолк”*, жана бул наамдарына ылайык аларга болгон кайрылуу: *“his majesty”*, *“my lord”*, *“your grace”*, *“my liege”*.

Ошол эле бийликтин расмий символдору болгон *таажы жана так* түшүнүгүн камтыган каармандардын сөздөрүндө мезгил-мезгили менен кайталанып турат: “*the royalty of England's throne*” “королдун тагы”, жана автордун бир нече эскертүүлөрүндө (“*Here he ascendeth the throne*” “такка отуруу”).

Лингвопоэтикалык талдоо аркылуу дүйнөлүк адабияттын шедеври болгон Шекспирдин “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосундагы дал келбөөчүлүктөр табыгый нерсе катары кабыл алынып, айрым бир тилдик универсалийлер адекваттуу котормо жасоого жол көрсөтөт.

Трагедияга адабий анализ жасоодо тилдин байлыгы, поэтикалык кудурети эстетикалык таасир берүүчү тилдик каражаттардын өзгөчөлүгү белгиленди. Адабий анализ жасоо көркөм чыгарманын идеясын тактап, трагедиядагы “*бийлик*” идеясы көп ирет кайталанып, чыгармага өзгөчө стиль берип турары көрсөтүлдү.

3. Котормонун эквиваленттүүлүгү түпнуска тексттеги эстетикалык таасирдин мүнөзү менен шартталары тастыкталды. Алсак, трагедиянын дүйнө жүзүнө белгилүү болгон Ричард IIIтүн сөзү: *A horse, a horse, my kingdom for a horse!* (*Коня, коня! Венец мой за коня!*) *Ат тапкыла, ат! Алтын таажым — ат куну!* Албетте, бул жерде котормочу саптагы рифмага ылайык *таажы* сөзү менен которуп жатат, түпнускадагы *kingdom* сөзү Абдиев Т., Сыдыкова Л. (2015) сөздүгүндө *падышалык, дүйнө* деп берилет. Англис тилиндеги *kingdom* сөзү көчмөн кыргыз элинин маданиятынан айырмаланган, отурукташкан элдердин падышалык башкаруусуна карата колдонулат.

4. Котормонун адекваттуулукка жетпей калышы жана лексикалык, грамматикалык алмаштыруулардын өз ордунда болбой калышы - табигый көрүнүш. Ошону менен бирге англис жана кыргыз элинин маданияттары бири-биринен кескин айырмаланып, тектеш эмес тилдердин тобуна кирип, айрым стереотиптердин, менталдык кабыл алуу өзгөчөлүктөрү бар экендигин тастыктайт. Алсак, трагедиядагы *majesty* сөзү кыргыз тилинде *король* деп

берилген. Англис маданиятында *majesty* түшүнүгү улуу урматтуу деп төрөлөргө кайрылуу максатында колдонулат.

5. “Ричард III” трагедиясын изилдөөдө лингвопоэтикалык анализ ыкма катары колдонулуп, чыгармада *power/бийлик* түшүнүгү жалпы мазмунду ээлеп, дүйнөнүн тилдик сүрөтүн, каармандардын когнитивдик түшүнүгүн аныктап турат.

Англис тилинде *power* лексемасы чыгармада *the name, the title, obedience, Intrigues* ж.б. фреймдери аркылуу берилген. Биринчи фрейм - *the title*. Бул фреймдин эң кеңири таралган лексикалык бирдиктери – баатырлар бири-бирине кайрылганда колдонулган “*lord*”, ошондой эле падышага кайрылганда “*king*” сөздөрү болуп саналат. Ал көбүнчө “*my liege*”, “*most royal majesty*” жана “*your highness*” сыяктуу перифразалар менен алмаштырылат.

Котормодогу адекваттуулукту сактоо үчүн эң бир маанилүү каражаттар болуп эсептелген экстралингвистикалык релеванттуулуктарды эске алуу менен лингвопоэтикалык анализди дагы бир деңгээлге жогору чыгарып, өзгөчө прагматикалык касиеттер аныкталды.

Котормодо аталган деңгээл өтө чоң мааниге ээ, себеби анда эң негизги талап адресаттын дүйнө таанымын, дүйнөнү кабыл алуусун, маданий, салт санаадагы өзгөчөлүктөрүн эске алганда гана адекваттуу котормо боло алат.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Ыракмат, анда эмесе, суроо-жоопторго өтсөк. Суроолоруңуздарды берсеңиздер болот.

Ф.и.д., профессор З. К. Дербишева:

1-суроо: Көрсөтүлгөн котормонун эквиваленттүүлүгү түпнуска тексттеги эстетикалык таасирдин мүнөзү менен шартталат деген үчүнчү жободогу ачып бериңизчи, кандай мааниде каралган? Эстетикалык деп эмнени айткансыз?

2-суроо: Кийинки жободо “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосунда лингвистикалык трансформациялар өзгөчө орунду ээлейт.- деп айтып жатасыз өзгөчөлүгү эмнеде?

3-суроо: “Ричард III” трагедиясында *бийлик* түшүнүгү жалпы мазмунду ээлеп, дүйнөнүн тилдик сүрөтүн, каармандардын когнитивдик түшүнүгүн аныктап турат деген жободо, когнитивдик кандай мааниде айтылган? Сиз когнитивдик деп эмнени түшүнөсүз?

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Замира Касымбековна.

1-суроого жооп: Эстетика деп логиканын толуктоочусу катары түшүнсөк болот. Трагедия англис элинин маданиятын, тарыхын сүрөттөгөн чыгарма болуп санналат, ошол себептен кыргыз элинин маданиятына таасир берүүсү каралат. Негизи чыгарма орус (метатил) тил аркылуу которулгандыктан орус маданиятынын кыргыз маданиятына болгон таасири дагы каралган.

2-суроого жооп: “Ричард III” трагедиясы кыргыз тилине метатили (орус тили) аркылуу которулгандыктан жана англис тили менен кыргыз тили грамматикалык структурасы жагынан айырмаланып тургандыктан, которууда айрым алып салуу же түшүп калуу сөздөр кездешкен, ошол эле ээ, баяндоочтор алмашып калганда котормодо текстин маанисин башка нукка салат. Ишибизде ошондой айрымачылктарды талдоо бул өзгөчөлүк болгон.

3-суроого жооп: Трагедиянын өзүнүн мааниси негизи бийлик маселесинде экенин чыгармада көп белгилер менен кездешет, ошол эле Ричард менен Аннанын монологун алсак, автор тарабынан Ричарддын өзүнүн кебинде ал өзү кандай кана түрү суук же ички дүйнөсү таза эмес адам экендигин чыгармада сүрөттөп, өзүн өзү жемелгендигин билебиз, бирок Анна буга карабай Ричард анын күйөсүн, кайнатасын өлтүргөндүгүн билип, туруп аны жемелеп жатып, Ричарддын ага өзүнө турмушка чыгуу сунушун четке какпай кабыл алышы Аннанын көздөгөнү бийлик экендигинен кабар берет.

Ф.и.д., профессор М. Дж. Тагаев:

1-суроо: «Ричард III» трагедиясындагы реалиялар жана семиотикалык белгилер кыргыз окурмандарынын дүйнө таанымына шайкеш келет- деп жатасыз. Бул кандай түшүнүп бере алсыз англис маданияты менен кыргыз

маданияты ошкош болуп эсептелеби? Ричард 3 кайсыл кылымда жазылган эле?

2-суроо: Чыгарма орус тили аркылуу которулгандыгын билебиз Шекспирдин баардык чыгармалары кыргыз тилине орус тили аркылуу которулган. Ошондо анализ жасоодо орус тили катышканбы, талданганбы? Мисалды карасак *Здесь нынче солнце Йорка злую зиму, В ликующее лето превратило* бул жерде метафора бар *ликующее лето* бул жерде жыргалды берип айтып жатат. Ошол метафоралар кантип берилип жатат кыргыз тилине?

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Мамед Джакыпович.

1-суроого жооп: Жок, англис элинин маданияты менен кыргыз элинин маданияты такыр шайкеш келбейт, жана эки башка тарыхы бар элдер. Бул жобону биз жетекчибиз менен карап чыгып өзгөрткөн элек.

2-суроого жооп: Негизи биз трагедиянын кыргызча котормосуна түпнуска менен талдоо аракетин кылганбыз. Орус тили аркылуу которулуп жаткандыктан биз аны талдоого алган жокбуз.

Ф.и.д., профессор П. К. Кадырбекова:

1-суроо: Экстралингвистикалык факторлор таасир кандай берет? Экстралингвистикалык релевантуулукту кандай түшүнөсүз?

2-суроо: Котормодо котормочуну ролу кандай?

3-суроо: Автореферат боюнча суроом аягында дүйнө тааным, көз караш (миропонимание, мировозрение) деп жазып жатасыз кайсынысы туура?

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Памира Кадырбековна.

1-суроого жооп: Окумуштуу О. С. Ахманованын мектебинин түшүнүгүндөгү “лингвопоэтика”: 1) лингвистикалык анализ; 2) стилистикалык анализ; 3) адабий анализ; 4) семиотикалык анализден турат. Ал эми лингвистикалык багытта иликтөө иштери тилдик каражаттарды 1) фонетика-фонологиялык; 2) морфологиялык; 3) лексикалык; 4) синтаксистик деңгээлдердерде анализдөөнү талап кылат. Кыргыз окумуштуусу З. Караеванын илимий иштеринде котормодогу адекваттуулукка жетүү үчүн

дагы бир маанилүү фактор - бул экстралингвистикалык релеванттуулуктарды билүү болуп саналат. Улуту, тили дини жана тарыхы башка болгон элдин кыргыз элинин түшүнүү шартына жакындаштырып которуу ыкмасына бирден бир чоң маанилүү шарты болуп саналат.

2-суроого жооп: Авторефератта айтылып жаткан маселе боюнча, ооба, келишпестикер болуп калган тилекке каршы, айрым которуулар туура эмес болуп калган *миропонимание* деп кетиши керек эле. Ыракмат.

Ф.и.д., профессор Г. А. Мадмарова:

1-суроо: Сиз чыгармада кандай реалиялар менен символдорду карап чыктыңыздар?

1-суроо: Метафоралардан башка тропторду анализдегенсиздерби же жокбу?

Изденүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Гулипа Араповна.

1-суроого жооп: Уильям Шекспирдин «Ричард III» трагедиясында семиотика маанилүү ролду ойнойт, анткени текстте символдор, белгилер жана метафоралар менен толтурулганы окурмандарга же көрүүчүлөргө чыгарманын каармандарын, жагдайларын жана темаларын түшүнүүгө жардам берет. Мисалы, Ричарддын мүнөзү өзүн бийликтин, амбициянын жана бузукулуктун символу катары көрүүгө болот. Анын бүкүрдүгү жана ырайы сууктугу сыяктуу физикалык кемчиликтери анын жан дүйнөсүнүн, караниеттигин чагылдырып турат. *Power/ бийлик* сөзү. Англис тилинде *power* лексемасы көп мааниге ээ. Мындай варианттуулук анын кепте ар кандай сөз түркүмдөрү аркылуу берилиши менен түшүндүрүлөт. “Ричард III” трагедиясында бийлик өзүнчө семиотикалык белги катары берилет. Мисалы, *Earl of Pembroke, Duke of Norfolk, Bishop of Ely* (кыргызчасы: “Граф Пемброк”, “Герцог Норфолк”, “епископ Элай”) ж.б. Ал эми бул адамдарга кайрылганда *his majesty, my lord, your grace, my liege, your worship* сөздөрү колдонулат. Мындай сөздөр кыргыз тилиндеги котормодо: *мартабалуу мырзалар, мархабаттуу, таксыр, урматтуу лорд* ж.б. деген сөздөр менен берилген.

Ошондой эле белги катары бул ак жана кызыл роза, кылыч, таажы, так, падышаларга ылайык киймдери чыгармада камтылган. Бийлик белгисин биз презентацияда көрүнүп тургандай англис жана кыргыз маданиятында туюндурулушун көрсөттүк.

2-суроого жооп: Стилистикалык изилдөөлөр негизги ыкмалары көркөм тексттерди гана эмес бардык тексттерди изилдөөдө колдонулган стилистикалык ыкмалардын жыйындысын камтыйт.

Ф.и.д., профессор С. Н. Абдуллаев: Айтыңызчы ишинизде орус тилинин орду кандай?

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Сайфулла Нурмухаммедович.

Орус тили метатил болгондуктан биз аны талдоого алган жокбуз, бизге белгилүү болгондой Ж. Иманкулов А. Радлованын котормосунун негизинде которгон. Биз кыргыз тилине которулган чыгарманы түпнуска менен салыштыруу жана мазмунуна тийгизген таасирин аныктоо болгон.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Нурбек Аманбекович лингвопоэтика боюнча кандай иштер менен тааныштыңыз жана канча диссертациялык иштер корголгон.

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Ыракмат сурооңузга Капар Зулпукарович.

Албетте биз айрым кыргыз илимпоздорунун лингвопоэтика боюнча жазылган иштери менен таанышканбыз жана таблица түрүндө ишибизге көрсөткөнбүз. Атай кетсек: К. Кырбашев, Ж. Мамытов, Т. Аширбаев, С. Өмүралиева, Б. Усубалиев, С. Мусаев, Т. Маразыков, А. Оморов, З. Караева, А. Абдыкеримова, К. Калиева, А. Асылбекова, Д. Кенжебаев, М. Алишова А. Токтоматова ж.б.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Урматтуу кеңештин мүчөлөрү ушуну менен суроо-жоопторду жыйынтыктап, эксперттердин корутундуларына өтсөк. Сөз профессор Кульжамал Тологоновнада.

Ф.и.д., профессор К.Т. Джаманкулова:

Иштин жаңылыгы жана актуалдуулугу тууралуу диссертант өзү айтып өттү. Иштин өзгөчөлүктөрүнө токтолуп кетсем. Изденүүчүнүн «У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ» аттуу диссертациялык эмгек илимий стилде ишке ашкан. «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна жасалган лингвопоэтикалык анализ темага тиешелүү болгон методдорду колдонуу менен кенири талдоого алынган жана белгилүү бир логикалык ырааттуулукта ишке ашкан.

Сын-пикир жана сунуштар. Диссертациялык ишке карата төмөндөгүдөй сын-пикирлерибиз, сунуштарыбыз бар:

1. Илимий иштин максаты - «У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү аркылуу англис тилинен кыргыз тилине көркөм текстти которуудагы лексикалык, грамматикалык, стилистикалык, тексттик жана концептуалдык өзгөчөлүктөрүн аныктоо» болуп эсептелет. Бирок иштин мазмунунда да, биринчи, экинчи, үчүнчү бап боюнча жыйынтыктарда да, жалпы корутундуда да тексттик жана концептуалдык өзгөчөлүктөр берилген эмес. Илимий иштин максатында белгиленген өзгөчөлүктөр иштин мазмунунан, жыйынтыктарынан жана корутундудан өз ордун табышы зарыл.

2. Биринчи жана экинчи жоболорду кайрадан иштеп чыгуу зарыл деп эсептейбиз.

3. «Алынган натыйжаларынын илимий жаңылыгы» катары (5-бет) «тексттин курамындагы стилистикалык каражаттардын жалпылыктарынын жана өзгөчөлүктөрүнүн аныкталышы» деп берилген. Бирок илимий иштин «Трагедиядагы стилистикалык каражаттардын кыргыз тилине которулушу» деген (3:3.2, 83-96-66.) бөлүгүндө стилистикалык каражаттардын жалпылыгы жана өзгөчөлүктөрү каралган эмес жана аныкталбаган.

4. Илимий иштеги «Трагедиядагы стилистикалык каражаттардын кыргыз тилине которулушу» (3: 3.2, 83-96-66.) деген бөлүгүндө айрым

сөздөрдүн котормолору гана оригинал менен салыштырылган (86-87-66.), ал эми 87-92-беттеринде чыгармадагы метафоралар, эпитеттер, антитеза, параллелизмдердин ж.б. англис тилинде берилиши каралып, анын кыргыз тилиндеги котормолору берилген эмес, натыйжада алардын жалпылыктары, өзгөчөлүктөрү да талданган эмес.

5. «Поэтикалык котормонун өзгөчөлүктөрү» (1:1.5, 34-37-66.) деген пунктта котормо маселелери (Караева: Комиссаров) каралат, бирок поэтикалык котормо тууралуу сөз болгон эмес.

6. Илимий иштин биринчи, экинчи, үчүнчү бап боюнча жыйынтыктарын, жалпы корутундуну кайрадан иштеп чыгуу зарыл.

7. Илимий иште пайдаланылган айрым адабияттарга, тиешелүү классификацияларга сылкалар коюлган эмес: стилистикалык бирдиктердин классификациясы (12-б.), поэтикалык семантика (16-б.) ж.б. Сылкаларды коюулушу зарыл: (30, 37, 84-бб.) ж.б. беттерде.

8. Иште кайталанып берилип калган жерлер бар: 122-124-66.

9. Илимий иште орфографиялык, пунктуациялык, техникалык каталар арбын.

Жогоруда айтылган сын-пикирлер, сунуштар илимий иштин сапатын арттырат деген ойдобуз.

Издөнүүчү Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин «У.Шекспирдин «Ричард III» чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ» деген темада 10.02.20 - салыштырма-тарыхый, типологиялык жана тектештирме тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иши жогоруда айтылган сын-пикирлерди эска алуу менен коргоого сунуш кылынсын деген пикирдебиз.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Эксперттин пикирине карата диссертанттын жообун угалы.

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Чоң ыракмат сунуштарыңызга
Кульжамал Тологоновна.

1. Үчүнчү бап боюнча жыйынтыктарда, жалпы корутундуда толуктоо киргизилди. Иш лингвопоэтикалык өңүттө талдалып жаткандыктан биз концептуалдык позицияда кароону туура көргөн жокбуз, себеби ал өзүнчө башка нуктагы изилдөө болгондуктан.
2. 1- жана 2-жоболорду кайрадан иштелип чыкты. Ишибиздин «Трагедиядагы стилистикалык каражаттардын кыргыз тилине которулушу» деген бөлүгүндө стилистикалык каражаттардын жалпылыгы жана өзгөчөлүктөрү кайрадан карап жана аныктап чыктык.
3. Үчүнчү баптын бөлүмүндө көрсөтүлгөднөй Шекспирдин пьесаларында колдонулган тилдик каражаттардын саны эбегейсиз жан аларды биз мисалдар мене бергенбиз.
4. 87-92-беттеринде чыгармадагы метафоралар, эпитеттер, антитеза, параллелизмдердин ж.б. англис, кыргыз жана орус тилдеринде көрсөтүлдү.
5. Лингвопоэтика жана поэтикалык котормо боюнча биринчи баптын биринчи жана бешинчи бөлүмдөрүндө токтолгонбуз.
6. Сунушунузга ыракмат, жыйынтыктар, корутунду каралып оңдоо иштери жүргүзүлдү.
7. Шилтемелер каралып, оңдолуп чыкты.
8. Иште кайталанып берилген жерлер каралып оңдолду.
9. Илимий иште орфографиялык, пунктуациялык, техникалык каталар жоюлду.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Экинчи эксперт ф.и.д., профессор Найманова Чолпон Капаровна жыйынга катышпай калгандыгына байланыштуу, Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” аттуу диссертациялык ишине корутунду пикирин окуп коюу үчүн окумуштуу катчы, ф.и.к., доцент Г.О. Ибраимовага сөз берилет.

ф.и.к., доц. Г. О. Ибраимова: Урматтуу диссертациялык кенештин төрагасы, мүчөлөрү! Ф.и.д., профессор Найманова Чолпон Капаровнанын

пикирин окуп коюуга уруксат этиниздер. Пикир Кыргыз Республикасынын улуттук аттестациясынын бардык талаптарына ылайык жазылган.

Диссертациялык иштин актуалдуулугу. Чыгармалары дүйнөлүк шедеврге айланган У. Шекспирдин чыгармаларынын кыргыз тилинде берилиши, которуу процессиндеги лингвистикалык жана экстралингвистикалык релевантуулуктарды эске алуу менен, англис жана кыргыз дүйнөсүнүн тилдик сүрөтүнүн чагылдырылышы, автордук идея жана образдардын сыпатталышын лингвопоэтикалык анализдин чегинде аныктоого болот. Мына ушуга байланыштуу У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү актуалдуу маселелерден болуп саналат.

Диссертациянын мазмунунда кездешкен айрым кемчиликтер.

1. Диссертацияда “Ричард 3” трагедиясы орус тилиндеги вариантына салыштырылып, ошол тексттин негизинде анализ жүргүзүлгөнбү же англис тилиндеги нускасыбы, так аныкталган эмес.

2. Белгилүү болгондой, кыргыз көркөм котормо тарыхында чет тилинен которулган чыгармаларга карата сын-пикирлер жазылып турган. Ошол илимий макалаларга да анализ жасалган эмес.

3. Жыйынтыгында англис тилинен кыргыз тилине которуудагы негизги көңүл бурула турган грамматикалык жана семантикалык белгилер көрсөтүлгөн эмес.

4. Алынган маалыматтарда, айрым мисалдарда шилтемелер так көрсөтүлгөн эмес (101-б., 111-б., 113-б. ж.б.)

5. Көрсөтүлгөн мисалдарда англисче же кыргызча варианттары, котормолору берилбей калган, мындай шартта тил билбеген адам үчүн кайсы көйгөйдү мисалга алып, анализдеп жатканы так билинбей калган (90-б., 92-б., 95-б., 101-б.)

6. Иште стилистикалык жана техникалык айрым мүчүлүштүктөр орун алган.

7. Иште айрым орфографиялык, пунктуациялык каталар кездешет (144, 152, 154-бб.).

Бирок бул сын-пикирлер коргоолуп жаткан диссертациянын мазмунуна, анын ийгиликтерине таасир этпейт жана диссертанттын мындан аркы иштеринде эске ала жүрүүсүн шарттайт.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Эксперттин пикирине карата диссертанттын жообун угалы.

Изденүүчү Н. А. Шабданалиев: Чоң ыракмат сунуштарыңызга Чолпон Капаровна, албетте кийинки иштерибизде эске ала жүрөбүз.

1. Иште биз орус тилиндеги мисалдарды көрсөткөнүбүздүн себеби, котормочу түпнуска болгон англис тилин билген эмес, ошондуктан, метатил катары колдонулган орус тилиндеги да мисалдарды да кошо алып салыштырганбыз. Негизинен, англис жана кыргыз тилинин лингвистикалык, экстралингвистикалык өзгөчөлүктөрүнө арналган.

2. Биринчи баптын төртүнчү бөлүмдө Шекспирдин чыгармаларына, алардын котормолоруна токтолгонбуз. Шекспирдин чыгармаларынан башка көркөм чыгармаларга, алардын котормолоруна анализ жасоонун кажети жок деген ойдобуз.

3. Иштин үчүнчү практикалык ар бир бөлүмүндө грамматикалык жана семантикалык белгилер каралып, тиешелүү мисалдар менен тастыкталып берилген.

4. Сунушуңузга ыракмат, иштеги шилтемелер кайрадан каралып, ондоо иштери жүргүзүлдү.

5. Жогоруда белгиленген беттердеги жана жалпы иштеги мисалдардын котормо, шилтемелери кайрадан каралып чыкты, ыракмат.

6. Чолпон Капаровна, ыракмат сунушуңузга, иште кездешкен айрым стилистикалык мүчүлүштүктөрдү, орфографиялык, пунктуациялык каталарды кайрадан карап чыктык.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров: Эксперт ф.и.д. Абдраева Айгүл Төлөковна иш сапарыны менен командировкада

болгондунуна байланыштуу жыйында онлайн режиминде катышууда, ушул себептен Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” аттуу диссертациялык ишине корутунду пикирин окуп коюу үчүн окумуштуу катчы ф.и.к., доцент Г.О. Ибраимовага сөз берилет.

Диссертациялык кеңеште корголо турган кандидаттык иштин адистикке тиешелүүлүгү. Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин «Ричард III» чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” аттуу кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин багытына, ал эми изилдөө ишинин мазмуну, концептуалдык негизи 10.02.20 - тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигине туура келет.

Иштин диссертациялык изилдөөлөргө коюлуучу талаптарга жооп бере турган жаңылыгы. У. Шекспирдин “Ричард III” трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ алгач ирет жүргүзүлүп жаткандыктан, иштин жаңылыгы аталган чыгармага грамматикалык, адабий жана семиотикалык анализ жасалышы болуп саналат.

Диссертациянын мазмунунда кездешкен айрым кемчиликтер.

1. Тема илим аралык мүнөздө тандалып алынган. Аны адабияттын теориясы боюнча да коргоого болот эле. Бирок иште лингвистикалык өңүт үстөмдүк кылып турат.

2. «Ричард 3» трагедиясында бир катар концепттерди да көрсөтүүгө болот. Ошол концепттерди талдоо аркылуу да котормонун табиятын ачып берүүгө мүмкүн болмок.

3. Адекваттуу котормо жөнүнө толук маалымат берилген эмес.

4. Авторефераттын орус тилиндеги вариантында, тилекке каршы, көптөгөн кемчиликтер, стилистикалык каталар кездешет. Кайрадан ондоо иштери талап кылынат.

5. Диссертацияда колдонулган адабияттардын тизмесинде айрым техникалык мүчүлүштүктөр бар.

6. Иште стилистикалык жана техникалык айрым мүчүлүштүктөр орун алган (Таргедиянын мезгилиндеги 145-б., арыздашуусунун 148-б., “кородун тагы” 149-б. ж.б.).

7. Диссертацияда айрым шилтемелер так көрсөтүлбөй калган (П. Ньюмарк [78, 20] 125-б., З. Караева [41, 46] 127-б., “Семиотика жана котормо” [41, 67] 128-б.)

Бирок бул сын-пикирлер корголуп жаткан диссертациянын мазмунуна, анын ийгиликтерине таасир этпейт жана диссертанттын мындан аркы иштеринде эске ала жүрүүсүн шарттайт.

Отурумдун төрагасы, ф.и.д., профессор К. З. Зулпукаров:

Эксперттин сын-пикирине карата жооп берип койуңуз.

Издөнүүчү Н. А. Шабданалиев: Чоң ыракмат сунуштарыңызга Айгүл Төлөковна.

1. Тема лингвопэтикага, лингвопэтикалык анализге, жана негизгиси котормого арналган. Котормо лингвистиканын эң негизги дисциплиналарына киргендиктен, лингвистикалык аспектилер каралган.
2. Иште “Ричард 3” трагедиясынын кыргыз тилине котормосуна лингвопэтикалык анализдин бир бөлүгү болгон адабий талдоо жүргүзүлгөн, ошол бөлүмдө чыгарманын негизги идеялары, фрейм, семалар мисалдар менен кеңири көрсөтүлгөн.
3. Адекваттуу котормо деп өзүнчө бөлүм берилбесе дагы, иштин ар бир бөлүмүндө берилген мисалдар менен адекваттуу котормо боюнча маалыматтар бар.
4. Сунушунузга ыракмат, ишибиздеги жыйынтыктарды, корутундуну кайрадан карап чыктык жана авторефераттын кыргызсча, орусча тилиндегилерге толуктоо киргиздик.
5. Ыракмат, адабияттын тизмесин кайрадан карап чыктык.
6. Иштеги стилистикалык жана техникалык айрым мүчүлүштүктөр жоюлду.
7. Айтылган шилтемелер оңдолуп жана толукталды.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Анда эмесе талкууга өтсөк, эксперттердин ой-пикирлери менен таанышып чыктыңыздар. Айрым кемчиликтери жоюлуптур, көңүлүнө алганы болуптур, макул эместери калыптыр. Кимде кандай сунуш-пикирлер бар?

Ф.и.д., проф. К. Саматов: Шекспирдин чыгармаларына котормо жагынан көп кызыгуулар болгон жана көп пьесалары коюлган. Негизи Шекспир өзү адабияттын генийи болгону бизге маалым. Анын сюжеттери окурмандарды кызыктырат эмеспи. Кыскартып айтканда. Шабданалиев Нурбектин иши талаптарга толук жооп берет жана ВАКта өз ордун табат, бөлүкчөлөрүү системалуу, тыянактары орчундуу, шилтемелери ишенимдүү. Коргоого сунуш кылынат.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Дагы кимде кандай сунуш бар? Замира Касымбековна сөз сизде.

Ф.и.д., профессор З. К. Дербишева: Эң биринчи мага жакканы материалдын байлуулугу, ар түрдүүлүгү болду. Бирок менин бир сунушум бар, жоболорду карап чыгуу керек. Экинчи баса белгилей кетчү бул экстралингвистикалык релевантуулуктар болгон. Бул туралуу теориянын ар кандай түрдүүсү берилген жана ошого жараша мисалдарды бергенсиздер, бирок ошол мисалды бир эле мисал менен чектелбестен, бир нече мисал аркылуу берсеңиз иштин сапатын арттырат деп ойлойм. Андан тышкары, когнитивдик, прагматикалык дегендерди сиз бир сыйра карап чыгышыңыз керек. Айтылган сунуштарды эске алып, оңдоп түздөөдөн кийин коргоо сунушталат.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Ыракмат. Дагы кимде кандай сунуштар бар? Сөз Мамед Джакыповичте.

Ф.и.д., проф. М. Дж. Тагаев: Бул иштеги анализди жасап жатканда, мен билишим боюнча баардык котормочулар орус тилинен кыргыз тилине которушкан, а сиз болсо орус тилин алып салып англис тилине өтүп кеткенсиз. Бардык чыгармалар англис тилинен башка тилге которулганда түрдүү трансформациялар менен которулат, кайра орус тилинен кыргыз тилине

каторгондо да трансформацияларга дуушар болот. Сиз ошон үчүн ишиңизге орус тилин кошуш керексиз. Ишиңиздеги 10-беттеги Королева Маргарита айтып жактан мисалда: *Королева Маргарет проклинает Ричарда и молится, чтобы его совесть разъела его, как червь, который постоянно его гложет, и чтобы он в конце концов умер* деп берилген. Бул эмне үчүн мындай комментарий кереги жок, англичесинде болсо, менимче: *The worm of conscience*, ал эми кыргызчасында: *куртча тешип жесин* деп берилген. Кыргыз тилинде айтабызбы *менин уятымды курт жеп жатат* деп? Айтпайбыз да, туурабы? Мына ушул сыяктуу маселерди айтуу керек, кыргыз тилинде мындай түшүнүктөр, айтымдар жок, анын ордуна мындайча которулуп жатат деп.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Авторефератта айрым жерлерде толук маалымат берилбей калган, жана стилистикалык каталар кездешет. Ошондуктан авторефератты карап чыгуу керек жана толуктоо иштерин жүргүзүү керек. Андан тышкаруу Мамед Джакыпович айткан орус тилин таштап кетүү кереги жок. Трагедия кыргыз тилине орус тилинен которулгандыктан, айтылган орус тилин таштап кетүү сиздин ишиңиздин кемчилиги болуп калат. Бирок метатилден да көп натыйжаларды мисал менен далилдей алыптырсыңар.

Ф.и.д., проф. П. К. Кадырбекова: Бул жерде авторферетта дагы ката чыгып калган резюмесинде натыйжалар англис тилинде бар бирок орус тилнде калып калган. Дагы айта кетчү нерсе, орус окумуштууларынын аныктамалары кыргызча жазылыптыр, алар орусча жазган эле ошон үчүн оригиналда калуу керек дейм.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Урматтуу коллегалар, анда эки сунуш түштү. Биринчиси, ишти коргоого сунуштоо. Экинчиси, ишти кайра карап чыгуу тууралуу. Эксперттердин, сөзгө чыккандардын сунушу менен жетишпестиктерди, сунуштарды, кетирилген кемчиликтерди ондоо шарты менен коргоого сунуштоо; добуш берип коюнуздар.

Макул – 10 добуштан, каршы – жок, калыс – жок.

Жыйынтык боюнча, каршы, калыс – жок, бир добуштан коргоого сунуштоо боюнча добуш берилди.

Ишти коргоого сунуштагандан кийин, расмий оппоненттерди сунушташыбыз зарыл. Биринчи расмий оппонент ф.и.д., проф. Ч. К. Найманова, экинчи расмий оппонент ф.и.д., профессордун м. а. А. Т. Абдраева сунушталат. Жетектөөчү мекеме катары К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин котормонун теориясы жана практикасы кафедрасы сунушталды. Добуш берип койсоңуздар.

Макул – 11 добуштан, каршы – жок, калыс – жок.

Төрага, ф.и.д., проф. К. З. Зулпукаров: Диссертанттын коргоосу 2024-жылдын 7-майында, саат 10.00гө белгиленет. Анда ушул сунуштарга добуш берип койсок.

Макул – 11 добуштан, каршы – жок, калыс – жок.

Ош мамлекеттик университети жана Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетине караштуу филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн К 10.22.648 диссертациялык кеңешинин отурумуну

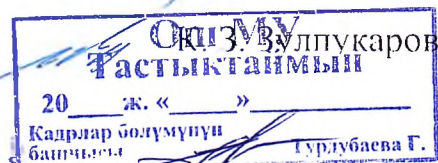
ТОКТОМ КЫЛАТ:

3.1. Изденүүчү Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темадагы 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши алдын ала коргоодон өттү деп эсептелип, ачык коргоого сунушталсын.

3.2. Диссертациялык ишке жетектөөчү мекеме катары К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин котормонун теориясы жана практикасы кафедрасы, биринчи расмий оппонент катары 10.02.20–тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин доктору, профессор Ч. К. Найманова, экинчи расмий оппонент катары 10.02.20–тектештирме-тарыхый, типологиялык жана

салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин доктору,
профессордун м. а. А. Т. Абдраева бекитилсин.

Диссертациялык кеңештин төрагасы,
филология илимдеринин доктору, профессор

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
филология илимдеринин кандидаты, доцент

Г. О. Ибраимова